

невідокремленими або синонімічними підрядними частинами; редагування неправильно побудованих речень. Перспективним видається розроблення тестових завдань на пошук і розпізнавання відокремлених членів речення, що в комплексі з традиційною системою вправ сприятиме усвідомленню закономірностей побудови простих ускладнених речень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загнітко А.П. Теоретична граматика української мови: Синтаксис. – Донецьк: ДонНУ, 2001. – С. 220 – 222.
2. Сучасна українська мова: Підручник / За ред. О.Д. Пономарева. – К.: Либідь, 2005. – С. 352 – 356.
3. Ткаченко Є.М. Українська мова. Пунктуація: правила, вправи, диктанти: Навч. посібник. – Харків, 2001. – С. 92 – 112.
4. Український правопис. – К., 2008. – С. 162, 165 – 166.
5. Фурдуй М.І. Українська мова. Практикум з правопису: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2008. – С. 112 – 166.
6. Шевелева Л.А. Український правопис у таблицях / За ред. А.О. Свашенко. – Х., 2003. – С. 35 – 36.
7. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: Підручник. – К.: Академія, 2004. – С. 163 – 164.
8. Ющук І.П. Українська мова: Підручник. – К.: Либідь, 2006. – С. 541 – 542.

УДК 378

Г.С. Демидчик, Л.М. Мироновська
*Глухівський державний педагогічний
університет імені Олександра Довженка*

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті розкривається роль педагогічної практики в розвитку комунікативно-мовленнєвих умінь майбутнього вчителя.

В статье раскрывается роль педагогической практики в развитии коммуникативно-речевых умений будущего учителя.

The role of pedagogical practice in the development of communicative and speech skills of future teachers is considered in the article.

Постановка проблеми. Одним із важливих завдань, окреслених перед навчальними педагогічними закладами Законом України „Про освіту”, Державною програмою „Освіта” (Україна ХХІ століття), Національною доктриною розвитку освіти в Україні ХХІ століття, іншими державними

документами, є формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та швидкої адаптації до змін і розвитку в соціально-культурній сфері, у галузі освіти, системах управління й організації навчання підростаючого покоління в умовах ринкової економіки.

Відповідно до вимог суспільства сучасна школа потребує компетентного висококваліфікованого та високоорганізованого вчителя, здатного працювати творчо, іти в ногу з часом, використовуючи нові підходи до навчання школярів, брати участь в інноваційних процесах у вітчизняній освіті. Щоб сформувати такого вчителя, необхідно ще у процесі здобуття освіти створити майбутньому фахівцеві умови для його творчої самореалізації й інтелектуально-культурного розвитку. За роки навчання студент має опанувати великий обсяг знань предметів гуманітарно-педагогічного та фахового циклів, усвідомити себе особистістю, прагнути до постійного професійного самовдосконалення.

Метою статті є визначення місця педагогічної практики у формуванні високоосвіченої, самодостатньої, з високою культурою мовлення особистості вчителя.

Виклад основного матеріалу. Цілеспрямована систематична аудиторна і самостійна робота з фахових методик готує майбутнього вчителя до безпосереднього спілкування з учнями в ході педагогічної практики, яка у професійному становленні вчителя посідає чільне місце. Вона спрямована на практичне засвоєння закономірностей і принципів педагогічної діяльності, на формування основних професійних умінь, серед яких комунікативно-мовленнєві дають можливість вільно спілкуватися з учителем, учнями, їхніми батьками, відчувати себе впевнено під час проведення уроку, виховного заходу, батьківських зборів тощо.

Педагогічна практика забезпечує поєднання ґрунтовної теоретичної підготовки майбутніх учителів з практичною діяльністю в початковій ланці загальноосвітньої школи, сприяє формуванню творчого ставлення до педагогічної діяльності, визначає ступінь професійної здатності та рівень педагогічної сформованості, підвищує рівень культури професійного спілкування.

У процесі педагогічної практики студенти осмислюють закономірності і принципи навчання й виховання, набувають професійних умінь: визначати мету і завдання навчально-виховного процесу з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей, планувати педагогічну діяльність,

використовувати різні форми і методи організації навчання і виховання молодших школярів, на основі емпіричного досвіду аналізувати навчально-виховну роботу, коригувати та прогнозувати її.

На рівень готовності майбутнього вчителя до професійної діяльності впливає вільне володіння ґрунтовними знаннями навчального матеріалу з предметів початкової ланки та методик їх викладання.

Важливим аспектом професійної майстерності вчителя є його мовлення, етика мовного спілкування. Учитель має бути добре підготовленим до будь-якого діалогу з будь-якою людиною з усіх питань, що належать до кола його професійної компетенції.

Говорячи про необхідні для повноцінного спілкування вміння, О.О. Леонт'єв стверджує, що “людина повинна в принципі володіти цілою низкою умінь. Вона повинна, по-перше, вміти швидко і правильно орієнтуватися в умовах спілкування. Вона повинна, по-друге, вміти правильно спланувати своє мовлення, правильно вибрати зміст акту спілкування. Вона повинна, по-третє, знайти адекватні засоби для передачі цього змісту. Вона повинна, по-четверте, вміти забезпечити зворотній зв'язок. Якщо якась із ланок акту спілкування буде порушена, то мовцю не вдасться досягти очікуваних результатів спілкування – воно буде неефективне” [2, 33].

Означені вміння є основою комунікативно-мовленнєвих умінь, які є складними психофізіологічними та інформаційно-діяльними явищами. Зіставлення різних визначень комунікативних і мовленнєвих умінь, виявлення подібності й відмінності дало змогу дійти висновку, що комунікативно-мовленнєві вміння – це здатність мовця забезпечити швидке і якісне засвоєння й застосування словесних і невербальних засобів для ефективної взаємодії з учасниками акту спілкування.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблем комунікації, практичний досвід формування комунікативних і мовленнєвих умінь дає підстави говорити, що існують різні погляди на зміст і класифікацію комунікативних умінь, комунікативних здібностей, комунікативної компетенції тощо. Ураховуючи досвід автора комунікативної методики з іноземної мови Ю.І. Пассова, психологів і методистів (М.Т. Баранов, М.С. Вашуленко, Л.С. Виготський, А.С. Зимульдінова, М.І. Жинкін, В.І. Капінос, Т.О. Ладиженська,

О.М. Леонт'єв, О.О. Леонт'єв, А.Р. Лурія, Л.П. Федоренко, Р.М. Фрумкіна й ін.), окреслимо коло комунікативно-мовленнєвих умінь, які мають бути сформовані з метою розвитку їх здатності висловлювати думку в усній чи писемній формах відповідно до комунікативної мети. Ці вміння знайдуть застосування як у діалогічному, так і монологічному мовленні вчителя. До них віднесемо:

- уміння ставити запитання, висловлюючи подив, сумнів, уточнення, здогадку, передбачення;
- уміння констатувати, висловлюючи погодження, підтвердження, судження, наслідок, посилення, обіцянку, уточнення;
- уміння заперечувати, висловлюючи відмову, заперечення, непогодження;
- уміння спонукати до дії, висловлюючи прохання, запрошення, наказ, пропозицію, побажання.

Надзвичайно важливо, на нашу думку, навчити мовця відбирати мовний матеріал, зміст і форма якого відповідали б меті висловлювання, будувати синтаксичні конструкції відповідно правил граматики та конкретної мовленнєвої ситуації, конструювати зв'язні висловлювання, підпорядковуючи зміст і мовне оформлення комунікативній меті.

Варто зазначити, що комунікативно-мовленнєві вміння повинні відповідати основним комунікативним ознакам мовлення, зокрема правильності, чистоті, точності, логічності, виразності, образності, доступності, дієвості, доцільності. Зазначені характеристики мовлення можна розглядати як лінгвістичну інтерпретацію типології комунікативно-мовленнєвих умінь (уміння будувати висловлювання правильно, точно, логічно, доступно тощо). Ті вміння, що ґрунтуються на змістовому, композиційному та функціональному аспектах мовлення, є, з одного боку, сучасними соціально-лінгвістичними вимогами до гарного, тобто доцільного, доречного, результативного й ефективного мовлення, а з іншого боку, це вміння, оволодіння якими наблизить того, хто говорить, до ідеалу.

У роботі вчителя слово є основним знаряддям, яким він має досконало володіти. Учитель повинен говорити просто, зрозуміло, чітко, не поспішаючи, бути толерантним і стриманим. Звукова сторона його мовлення часто відіграє вирішальну роль у засвоєнні учнями навчальних предметів.

У процесі фахової підготовки майбутнього вчителя на практичних і лабораторних заняттях ставиться вимога уважного ставлення до власного мовлення. Вона дає позитивні результати, якщо її здійснювати планомірно і систематично в таких аспектах:

- робота зі словом;
- робота над звуковою частиною мовлення;
- формування культури мовлення;
- розвиток зв'язного мовлення (усного і писемного).

Відповідно до нової мети початкового курсу рідної мови в діяльності вчителя важливе місце займає робота зі словом, спрямована на розширення активного словника молодшого школяра та на формування вміння користуватися у своїй мовленнєвій діяльності відповідними лексичними засобами. Забезпеченість цього аспекту роботи вчителя на уроках повинна визначатися вже на етапі навчання у ВНЗ, адже набуті в навчальному закладі необхідні знання та відповідні навички будуть реалізовані у процесі професійної діяльності. Успішне розв'язання завдань мовного і мовленнєвого розвитку дітей молодшого шкільного віку залежить насамперед від рівня володіння майбутнім учителем теоретичними знаннями, практичними вміннями та навичками роботи зі словом як одиницею лексико-семантичного рівня.

Студентам пропонуються завдання на зразок:

- пояснити значення слів і словосполучень (за сторінками підручників);
- подумати, чому слово так називається (іменник, бо дає ім'я предмета, займенник, бо вживається замість іменника);
- вибрати із ряду слів такі, що відповідають конкретній мовленнєвій ситуації;
- замість крапок вставити пропущені букви і записати слова; пояснити свій вибір;
- знайти помилки в записі (вимові) слів;
- знайти «зайві» слова, пояснити свій вибір тощо.

Слід зосередитись на одній із важливих особливостей української мови – наявності в ній кличного відмінка. Учитель у своїй професійній діяльності найчастіше ним користується. Дітям, особливо першокласникам, хочеться, щоб на уроці вчитель звертався до них, називаючи ім'я, а не прізвища. І необхідно, щоб вони чули правильну форму свого імені: Сергійку, Оленко, Дмитрику,

Даринко, Ганнусю, Тарасе, Карино, Катрусю, Матвію тощо.

Робота над звуковою частиною мовлення сприяє формуванню у студентів правильної вимови. З цією метою велика увага приділяється засвоєнню наголосу часто вживаних учителем слів: *мно́жник, добу́ток, чисе́льник, знаме́нник, множинá, запита́ння, завда́ння, озна́ка предме́та, чита́ння, одина́дцять, чотирна́дцять, сантимéтр, мілімéтр, децимéтр, кіломе́тр, вира́зне чита́ння, текстова́ задача, ві́рші, течія́, листопа́д, величина́, котрій, черговий* тощо.

Формування культури мовлення передбачає увагу до вживання потрібного слова (невживання зайвих слів), правильного порядку слів у реченні, точності, багатства та різноманітності усного і писемного мовлення. Цьому сприяють вправи на усунення граматичних, математичних помилок, мовленнєвих недоліків студентів. Наприклад:

- Які з поданих речень правильні, які неправильні? Чому?
- Які помилки допущено в певному твердженні?

Розвитку зв'язного мовлення допомагають вправи на формування вмінь складати розповідь на визначену тему, закінчувати або продовжувати міркування, пояснювати обчислювальні прийоми виконання арифметичних дій, аналізувати задачі, поставити речення в такому порядку, щоб вийшов текст та інші.

Щоб майбутній учитель упевнено почувався перед учнями, не допускав помилок у записах на дошці чи в учнівських зошитах, студенти навчаються оформлювати різні записи, дотримуючись установлених стандартів:

- запис дати і виду роботи розміщується посередині робочого рядка, наприклад:

25 жовтня

Класна робота

Вправа 184

- під час скорочень слів застосовують прийоми відсікання (скорочення слова вибіркоким пропуском букв, що позначають голосні та приголосні звуки), стягування (скорочення слова шляхом відкидання двох або більше літер у кінці слова) чи їх поєднання. Під час оформлення, наприклад, математичних записів необхідно пам'ятати про такі скорочення слів: *км* – кілометр, *м* – метр, *дм* – дециметр, *см* – сантиметр, *мм* – міліметр, *т* – тонна, *ц* – центнер, *кг* – кілограм, *г* – грам, *а* – ар, *га* – гектар, *год* – година, *хв* – хвилина, *с* – секунда, *грн* – гривня, (без крапки), але *к.* – копійка (з крапкою) – при

числах. В інших випадках скорочення назв одиниць величин не відбувається. Слід пам'ятати і про те, що, скорочуючи слово, необхідно залишати в ньому не менше двох літер. Скорочення слова до однієї початкової літери допускається тільки для загальноприйнятих скорочень та окремих слів, як наприклад: *р.* – рік, *в.* – вік, *с.* – сторінка, *р.* – річка, *с.* – село, *ц.* – ціна, причому тільки при числах або конкретних назвах.

Усе це допомагає студентові правильно виконати завдання комунікативного характеру в нових умовах:

- сформулювати запитання до учнів на основі прочитаного тексту;
- дібрати слова для характеристики дійової особи, оцінки її дій;
- скласти план тексту;
- сформулювати завдання пізнавального характеру під час опрацювання мовного матеріалу;
- зробити висновок-узагальнення;
- поставити запитання до задачі;
- скласти алгоритм розв'язування задачі або виконання арифметичних дій;
- скласти план розв'язування задачі;
- дати зразок зв'язного пояснення розв'язання задачі;
- сформулювати завдання для учнів під час вивчення нумерації чисел, величин;
- прочитати числовий або буквенний вираз різними способами.

Студент-практикант уважніше ставиться до власного мовлення і формує культуру мовлення учнів. З особливою ретельністю він підходить до відбору слів і їх вимови, до викладу зв'язної думки.

Висновки. І все ж, як показує практика, якість мовлення знижує неправильне наголошування часто вживаних слів і слів, що відрізняються місцем наголосу в українській і російській мовах: *до́чка, дошка́, дрова́, ім'я, но́вий, ста́рий, оді́надцять, чоті́рнадцять, подру́га, центне́р.*

Серед лексичних помилок найбільш поширені порушення лексичної сполучуваності слів, багатослів'я, вживання зайвих слів, невиправдане повторення тих самих або однокореневих слів, що є виявом низької вимогливості до вибору слова, мовленнєвої неуважності.

Рівень культури мовлення знижують кальки з російської, особливо лексичні русизми, стилістичні і граматичні помилки. Часто трапляються

орфографічні та пунктуаційні помилки, хоча вони зовсім недоречні у мовленні майбутнього вчителя.

Вищий навчальний заклад продовжує мовну освіту студентів-фахівців у єдності з мовною поведінкою та привчає до перспективи неперервної мовної освіти. Як і свій фах, удосконалювати своє мовлення потрібно все життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дем'яненко Н.М. Роль і місце практики в системі загальнопедагогічної підготовки // Дем'яненко Н.М. Загальнопедагогічна підготовка вчителя в Україні (XIX – перша половина XX ст.). – К., 1998. – С. 226 – 246.
2. Психологические проблемы массовой коммуникации / Под ред. А.А. Леонтьева. – М.: Наука, 1974. – 146 с.
3. Савченко О.Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів // Початкова школа. – 2001. – № 7. – С. 1 – 4.

УДК 371.124:811

О.А. Жижко

Сакатекський університет

МОВНА ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ МЕКСИКАНСЬКОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглянуто процес становлення мовної індивідуальності мексиканського вчителя іноземної мови та подано результати квалітативного етнографічного дослідження, що проводилося автором у деяких навчальних закладах Мексики.

В статье рассмотрен процесс становления языковой индивидуальности мексиканского учителя иностранного языка и представлены результаты квалітативного этнографического исследования, которое проводилось автором в некоторых учебных заведениях Мексики.

The article deals with the process of forming the lingual individuality of a Mexican teacher of foreign language. The results of a qualitative ethnographical study which was carried out by the author in some educational institutions of Mexico are represented.

Актуальність і доцільність дослідження. Для сучасної педагогічної науки актуальним є вивчення тенденцій розвитку міжнародного освітнього простору, особливостей їх впливу на системи освіти окремих країн. Важливо усвідомлювати роль глобального й національного в освітніх стратегіях кожної країни, пов'язуючи глобалізацію з подоланням обмеженості, ізольованості та замкнутості, а національну специфічність – із протистоянням уніфікаційним процесам у педагогічних практиках освітніх систем. Українськими науковцями здійснено різноаспектні порівняльно-педагогічні дослідження освітніх реалій